

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Extra Posten.

Torsdagen den 7 December 1820.

Recension.

Handlingar till Uppllysning i Manhemsförbundets Historia. Stockh., Imnelius, 1820. 32 sk. B:co.

Under denna titel har i dessa dagar en Bok utkommit, om hvilken man måste bekänna, att den är i hög grad märkvärdig. Ty man öppnar den, läser, och när man af de 128 sidor, som den innehåller, studerat femton sextondedeelar, så finner man, att allt detta rör Manhem så litet, att man skulle kunna säga *intet*. Undrande i början, men sedan genomtänkande ämnet ännu en gång, har Rec. slutligen trott sig inse betydelsen af denna sällsamhet; och anser det verkligt som en pligt, att härå fästa hela den tänkande svenska Allmänhetens uppmärksamhet.

Rec. vill till en början gifva en så mycket möjligt ordgran Framställning af bokens innehåll, och skall derefter göra några anmärkningar, som, i anseende till ämnets utmärkte vikt, så till sägandes, påtvungit sig honom.

Boken utgöres af 3:ne Handlingar. Den första är ett Förslag till Manhemsförbundets Organism, till Förbundets pröfning inlemnadt år 1816. Derefter kommer en liten Berättelse, hvaraf inhemtas, att nyssnämnde Förslag först lidit åtskilliga förändringar, och omsider alldeles för-

kastats. Sist visar sig en Inlaga till Öfver-Ståthållar-Embetet i Stockholm, deri Förbundets slutligen bestämda beskaffenhet uppgifves och sanction derå sökes, hvilken sanction äfven befinnes hafva blifvit vunnit, emedan på Inlagan står tecknadt: *Uppvist hos Öfver-Ståthållare-Embetet och bifallit.* Rec. vänder sig härifrån, äfvensom från den nämnde Inlagan, för att endast fästa sig vid den första Handlingen, Förslaget till Manhemsförbundets Organism.

Efter en kort Ingress, hvari bland annat yttras, det här vore meningen, att frambringa ett Helt, på ovillkorlig sanning grundadt, efter sin egen natur utbildadt, hvilket ur sig och i sig genererade det, som till saken hörde, uppträder sjelfva afhandlingen i tre Afdelningar.

Den första Afdelningen innehåller en kort och ganska bestämd uppgift på det Andamål, Manhem, enligt detta Förslag, skall hafva, och hvilket "kortast utsagdt är, att bidraga till bildandet af äkta Svenskar." Forf. lägger en synnerlig vikt på benämningen äkta Svensk, och anser sig ej en gång förr än längre fram i arbetet kunna förklara, hvad det är. För att deremot förklara, hvad som icke är Manhems ändamål, uppger han fyra serskildta fall. Utmärkt ifrar han emot all Secticism, och sitt omdöme om Parti-folk yttrar han bland annat, med dessa ord: *Sådane vilja uppgå till ren-mensklighet, till den oändliga Helsen, Helheten; men de glömma,*

att ej blott det, hvarifrån de begynna, utan äfven det, hvarvill de tendera, är en Inskränkthet (afskuren region, section), allmänt att tala, de blifva sectiske.

Den andra Afdelningen innehåller en uppfattning af *Ideen*, huru det i första Afd. nämnda grund-ändamålet skall kunna vinnas. *Idealet* för mensklig bildning är, enligt denne Författare, att på den ensidiga grundvalen af ett Fosterland och i dess subjectiva former uppresas en allsidig byggnad af fullständig mensklighet; hvilken grundsats, lämpad på svensk uppfostran, får den betydelsen, att ofvanpå de former, som utgör Svenskhetens egenheter, ett universalt lif bör gjas. Nu är det *Asaläran*, som ursprungligt lefvande hos våra Förfäder, och med dem bosatt i vårt land, grundlade vår Folk-tendens, och ännu i dag utgör det hos oss egentligen fosterländska. Sjelfva Christendomen åter, är det universala lif, som i denna vår fosterländskhet bör ingjutas. Dessa bägge tankar äro derföre de, som grundlagga hela *Manhemsförbundets Idee*; och denna Idee låter nu som följer: 1:o måste de i Förbundet inkommande få en stark vink om det allmänna behovet af förädling; 2:o skola de inandas ett herrligt Asalif, gauthisk kraft, brinnande lust för fosterlandet och fulländad fysisk mensklighet; 3:o måste de erhålla en djup aning om himmelen, om deras egen ringhet, såsom ännu blott fysiskt kraftfulla, om Asalifvets genom sig sjelf tillkännagifna upplösning, och om hoppet af ett bättre; 4:o skola de upplifvas i Christendomens friska varma ande, och inse, att de med ett sant bedömande af den fysiska kraften, icke skola skatta den öfver själen; men att denna krafts fulla (underordnade) bibehållande, försmältande och uppgång uti christendom, utgör fulländningen af deras bildning. Så äro de äkta Svenskar. sid. 19.

Den tredje och sista Afd. behandlar denna Idees verkställande; och det är här, som detta innerligen svenska Förbunds

stora Skådespel egentligen uppträder. Det visar sig bestående af fyra Perioder, som tillsammans utgöra nio Grader. Meningen med det Hela är icke, att för de inkommande vara en hopknuten Gåta, en Orden eller en Hemlighet; utan ett Drama, som man sjelf genomlever. — Skola de finnas, som neka detta Hela värde, såsom ett högst patriotiskt företag, eller såsom ett skönt Konststycke; så skola de åtminstone ej kunna neka Författaren ädel fördomsfrihet, emedan han, utan att förakta de partier, som så talrikt skrika i vår tid, eller angripande något af dem, synes höjd öfver dem alla: de skola icke kunna neka honom den renaste fosterländskhet och en hög grad af anspråklöshet, emedan han högtidligt förklarar sin ringa förvanskliga person aldeles skild ifrån Förbundsideaens oförvansklighet. — Rec. skall nu något bese det enskildta.

Ideens första Period, omfattande vår tids allmänna förädlingsbehof, innehåller första Graden. I skarpa, ja förfärliga, men vi nödgas bekänna det, sanna taffor, visar sig här det dåliga hos vår samtid i afklädd gestalt, men utan all hänsyftning på något parti, blott med afseende på det hos sjelfva människorna dåliga. Till Gradens plastik hör den mythologiska benämningen elter Blindheten, *Hödur*. För öfrigt äro tecken och beskrifningar hit anordnade, som förträffligt svara mot dess dystra natur. — *Ideens andra Period*, som utgör Utvecklingen och Fulländningen af fysisk Mensklighet, består af andra, tredje, fjärde och femte Graderne. Rummet nekar Rec. att anföra alla de i sträng consequens här uppträdande, men så till sägandes, blott upplammande ideer; ty merendels träffar man i hvarje stycke Tankar, som i andra böcker ofta skulle vara tillräckliga, att rå om ett helt Capitel hvar för sig. Denna hopträngdhet i skrifsättet gör väl, att boken ej kan läsas fort, emedan läsaren inledes att tänka i hvarje comma; likväl har man ganska orätt, att anse detta skrifsätt mörkt, ty uttrycken äro merend-

dels så valde, att de träffa sin sak i hjer-
tat. Hänvisande till sjelfva arbetet in-
skränker Rec. sig derföre har till att blott
ange hvarje Grads egna character. Den
andra är *Baldurs-Graden*, den hvita Gra-
den, förberedelsen till den fysiska mensk-
ligheten: Kroppskraften. Den tredje, *O-*
dins-Graden, är sjelfva det svärmiska A-
salitvet. Den fjerde, *Thors-Graden*, är
det gauthiska Kämpalifvet; och hvarst i
några få rader en genialisk framställning
förekommer om skillnaden emellan den
hedniska Kämpan och den christne Ridda-
ren. Femte Graden, *Friggas Grad*, är
kärleken till Fosterlandet. -- Nu kommer
Ideens tredje Period, som är Öfvergången
ifrån Physis till en annan högre kraft, och
som utgöres af den sjette Graden, *Hoppets*.
Denna öfvergång är märkvärdig, och på
ett alldeles eget, så väl med ämnets phi-
losophie, som med den sköna Konstens
öfverensstämmande sätt utförd; äfvensom i
denna Grad en åsigt af Komediens och
Tragediens grundideer uppträder, hvars ge-
nomgripande enkelhet man likaså mycket
å ena sidan beundrar, som man å den andra
innerligen önskar, att våre Landsmän med
anledning häraf ville höja sig öfver det
småsinne, hvarmed de nu vanligen betrak-
ta dessa bägge i sig sjelf oändligen höga
och till vår förädling högst användbara
konster. — Ideens fjerde Period, *Chri-*
stendomen, Förbundets fulländning, inne-
fattande de sista tre Graderne, inträder
slutligen. Den sjunde Graden utgör *Rom-*
antikens lif, det christna Chevalleriets
nedre element, den rena kärleken till kvin-
nan, den högre andens begynnelse. Skön
är denna Grad, som den späda Blomman;
men också såsom hon, vissnande för hvar-
je oskar hand, som rör den. O, ynglin-
gar, viljen J kasta ögonen in i denna Grads
ände, så läggen handen på edert hjerta
och varen rene, J skolen då se herrliga
utsigter; men viljen J icke vara rene, så
sätten handen för edra ögon, och blicken
ej hitinn, ty i ett sådant tillstånd skolen
J blott se löjlige dumheter. Derföre blir

det just er egen Dom, huru J finnen den-
na Grad. Den åttonde är *Uranismens* *)
lif, det christna Chevalleriets öfre element,
den rena kärleken till Gud, den högre
andens fulländning. Den nionde, slutli-
gen, utgör Blicken öfver det Hela, bilä-
gandet af lefnadens motsatser, Graderne
sammansfallande till en mening, Förbunds-
slutet. I denna Grad framträder en märk-
värdig åsigt af Sveriges fyra Riksstånd,
hvari, utom dess underbara consequens,
äfven fröet synes ligga till en Förklaring,
hvarföre någon egentlig politisk Grund-
revolution icke är tänkbar för den sven-
ska Staten, men deremot, såsom Europas
tafla visar, framtvingits i flere andra län-
der. Ty de fyra Grundstånden, Statse-
lementerne, visa sig vara nödvändiga för
hvarje utbildadt folk. De Nationer der-
före, som icke ännu hafva dem, behöfva
dem; och vi se nu folk, som skryta af så
många kunskaper framföre oss, likväl nöd-
gas kämpa om det, som vi, lycklige egt
i århundraden. Mot slutet af denna af-
handling uppträder en idee om *Stånds-*
personens betydelse i Staten, hvilken på
det högsta bör behjertas. — — —

Rec. skall nu för egen del tillägga
några anmärkningar.

Det synes otvifvelaktigt, att detta
märkvärdiga stycke blott har att tacka hän-
delsen af Manhemssällskapets tillvarelse
för den yttre drägt, det bär. Skådadt der-
emot abstracte härifrån till sitt inre, lig-
ger der fröet doldt till en *Revolution i*
den mensklige uppfostran. Denna korta
bok omfattar i sina ideer alla hithörande
ämnen. Men såsom en brist, hvilken vo-
re högst önskelig, att se afhulpen, finner
Rec. den korthet i framställningarne, som
gör det svårt för verkställare och Meenni-
skor i allmänhet, att rätt inse, hvart alla
strålarne leda. Så måste väl allt nytt af
större natur komma; ty det man genast

*) *Uranismus* (af *Uranos*, Himmel) be-
tyder, om Rec. så får uttrycka sig, *Him-*
melskhet.

I alla delar kan i sitt begrepp uttömma, är säkert ej ett sådant, som förer sin tid ett steg framåt. Rec. föreslår därför en slags Commentarius eller en vidlyftigare utlaggning af planen, såsom någonting för Svenskheten önskeligt och för alla varme kärkomet.

Vidare synes det, som denna plan just därför vore utgifven, att de Ynglingar, som läsa den, *genom sjelfva läsningen skola i sitt inre genomgå den uppfostran*, som annars fordrar allmänna Inrättningar, för att kunna verkställas. Om detta verkligen är Utgifvarens mening, och det lyckas (som de läsande Ynglingarne sjelfve bäst kunna bedömma), så måste man medge, att på detta sätt saken i sanning lättast och enklast verkställas: — och man har då ingenting annat, att recommendera, än flitig läsning.

Såsom ett fel anmärker Rec., att ingenting i planen finnes nämnt om Matematik, utländsk Språkkunskap, Physik m. fl. oundgängliga Vettenskaper. Detta fel är likväl ej sjelfva planens; ty vid genomtänkande af densamma inser man lätt, att rum för alla dessa Vettenskaper kunna finnas i de högre Graderne. Men felet är ostridigt sjelfva utkastets korthet, en förmodan, hvartill anledning synes hämtas af Noten sid. 71.

Ett annat fel är det ringa arbete Förf. egnat åt ideernas *yttre* verkställighet; ty denna rår knappast om 3 sidor. Förf. synes hafva tänkt: Kastom nu blott ut säden, den skall nog växa af sig sjelt! — Detta kan väl vara sant, men åkern måste dock plöjas och arbetas. Detta och föregående fels afhjelpande vore därför önskeligt att se i en utförligare afhandling.

Dock — huru ringa äro ej dessa brister emot det öfriga herrliga! Och hvilken styl — blixtrande och dock alltid lugn — kort, understundom lakonisk, och dock grundligt fullständig i det den vidrör — djup, och dock så klar för hvar och en,

som fri från fördomarnes, partiskhetens och småsinnets mörker, med en god och ren själ uppfattar tankarne!

S-r.

Då Fru Justina Casagli första gången uppträdde på Valle-Theatern i Rom, blef hon emottagen med det bifall, hvarmed allmänheten i Rom vet att hedra den sanna förtjensten. Hennes klara, rena och böjliga röst lånar sig så lätt till alla känslans uttryck, och man hör henne därför alltid med ökad nöje. Bildad vid Östersjö-kusten i vår ljuftva sång och vårt lena språk, tyckes den lindriga brytning på modersmalet hon bibehållit, snarare öka behaget af den lediga gesten och uttrycket af rösten, hvarpå alltid ett hufvudsakligt afseende varit fastadt i alla skolor på vår sköna halfö. Det vore i sanning önskeligt, att den sällsynta uppmärksamhet hon iakttaget vid utförandet af sitt parti, måtte tjena till efterdöme åt mängden af världs-lösa sångare och nymodiga aktörer.

Anekdot.

I Spanien fordrade i förra tider etiketten, att en hvar, som åkande mötte Drottningen, måste stanna, stiga ur vagnen och göra henne sin compliment. En dag hände det, att Hollandske Ministern, en ganska corpulent man, var satt i nödvändighet att åtlyda denna högst besvärliga etiquette. Hans vagn stannade, men som Ministern var för ovig att från sitt hörn i vagnskorgen vända sig om, kröp han baklänges ut, under hvilken krökning ett bedrägligt spänne brast i hans underplagg. Drottningen, som nickade genom sin vagnsdörr och var något närsynt, sade i det samma till sin hofdame: "Den physionomien har jag ännu ej sett vid hofvet."

N:o 99 utgilves nästa Måndag.

Stockholm, tryckt hos JOHAN IMNELIUS, 1820.